

FÖRSTATLIGA SKOLAN OCH BEGRÄNSA DET FRIA SKOLVALET?

SVENSKARNA OM SKOLREFORMER

Bakgrund, kommunaliseringen

- Skolreformerna på 1990-talet ändrade skolsystemet i grunden
- Kommunerna fick huvudansvaret för skolans drift, finansiering och lärar- och skolledartjänsterna
- Det fanns **politisk oenighet** inom regeringen och i riksdagen
- Även delar av lärarkåren motsatte sig delar av reformerna

Bakgrund, friskolereformen

- 1991 fördes rätten att välja skola in i skollagen
- 1992 fattade riksdagen beslut om "skolpengen" - kommunen ska skjuta till medel motsvarande 85 procent av genomsnittskostnaden för en elev i den kommunala skolan till fristående skolor
- Idag motsvarar skolpengen 100 procent av den genomsnittliga kostnaden för en elev i den kommunala skolan
- Det rådde i stor utsträckning **politisk enighet** om friskolereformen

Utvecklingen i den svenska skolan

- Skolreformerna har bidragit till försämrade elevresultat och minskad likvärdighet
- Internationella kunskapsmätningar har visat försämrade kunskapsresultat för elever och ökade resultatskillnader mellan elever, skolor och huvudmän
- Nu finns tecken på ökade kunskapsnivåer
- Bristande likvärdighet yttrar sig i skillnader i både resultat och insatsfaktorer – **elevers skolmiljö allt mer olika**

Flera statliga utredningar men få politiska förslag

- Flera statliga utredningar har föreslagit ett **ökat statligt ansvar för skolan** och olika former av **reglering av det fria skolvalet**, t ex att
- lärare och rektorer blir statligt anställda igen
- staten övertar huvudmannskapet
- lottning införs till populära skolor
- ett nationellt skolvalssystem införs
- Idag utreds frågan om en nationell skolpeng

- Svensk skola är **fortfarande decentraliserad och marknadsstyrd**
- Fler än 1000 huvudmän i grund- och gymnasieskolan
- Läsåret 2022/23 gick 16 procent av eleverna i grundskolan och 31 procent av eleverna i gymnasieskolan i fristående skolor

600 000 i uppprop: "Ge staten ansvar för skolan"

Vi Lärare, 2025-01-24

S vill att staten tar större ansvar för skolan

Vi Lärare, 2025-01-27

1990-talets reformer.

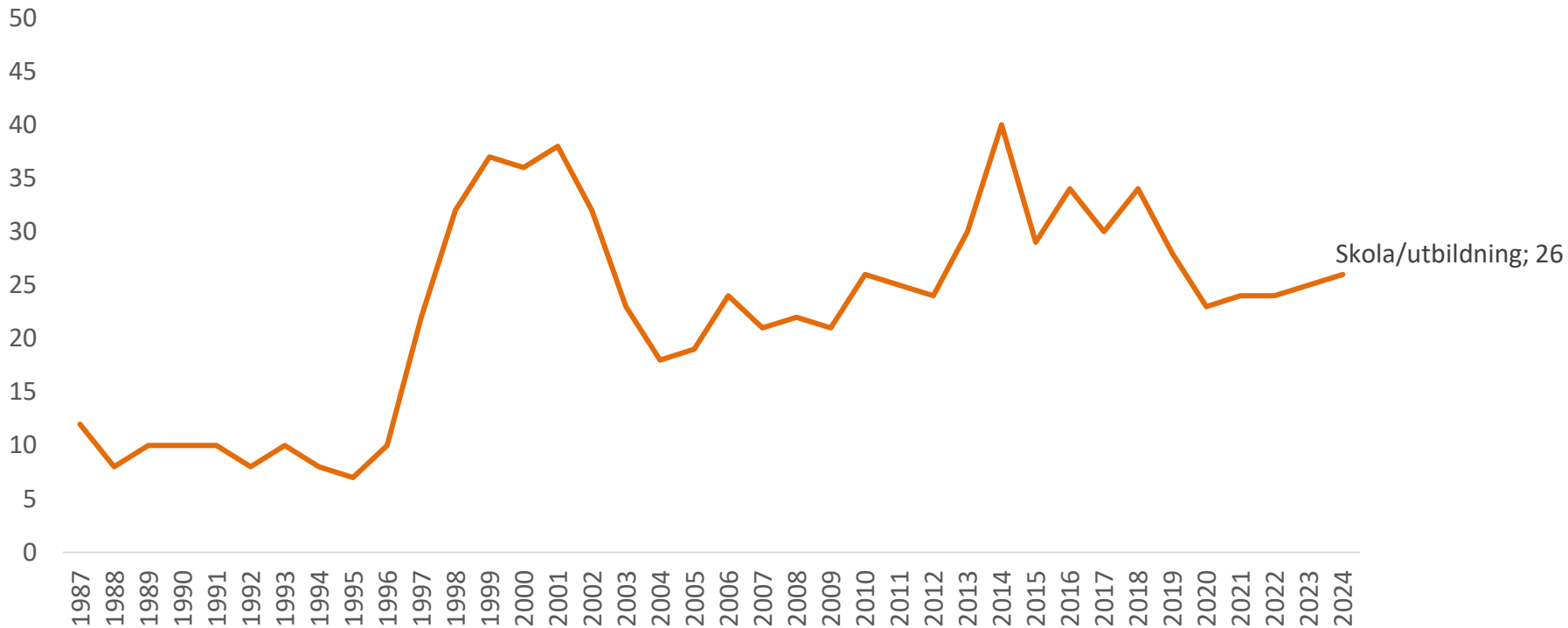
De senaste 30 åren har svensk skola gjort allting fel – nu kommer bakläxan

DN Ledare, 2025-02-28

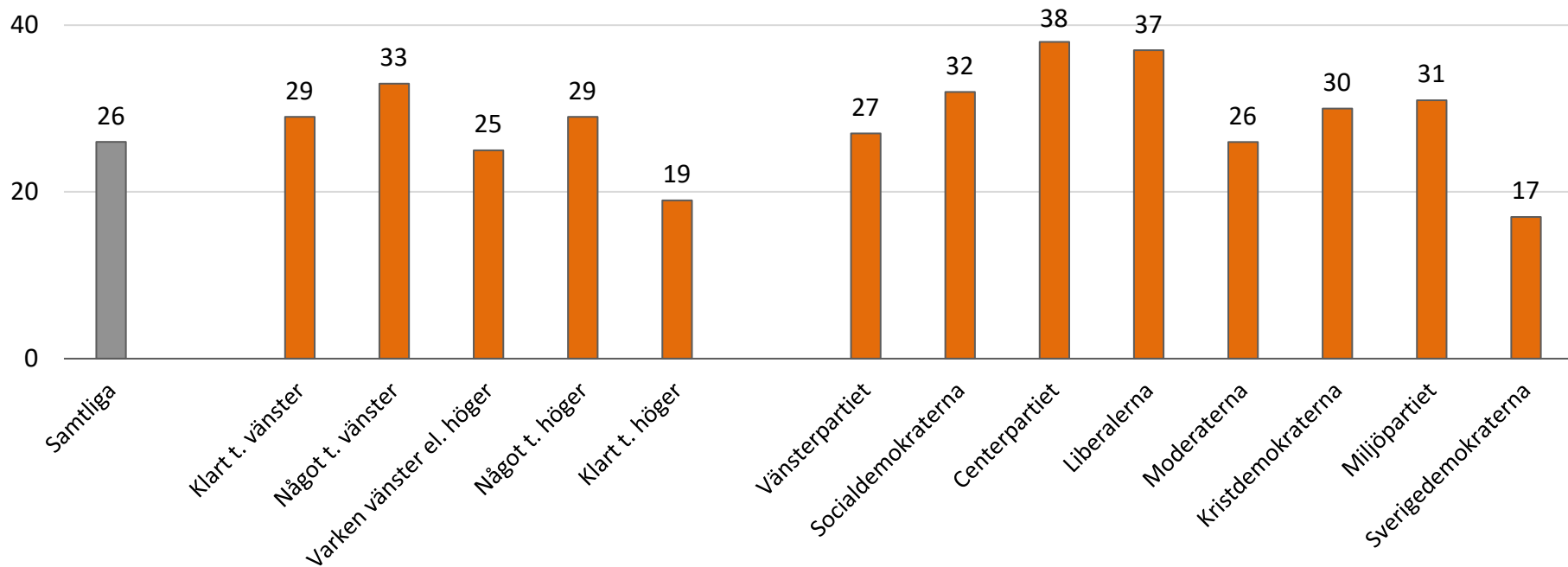

"Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?"

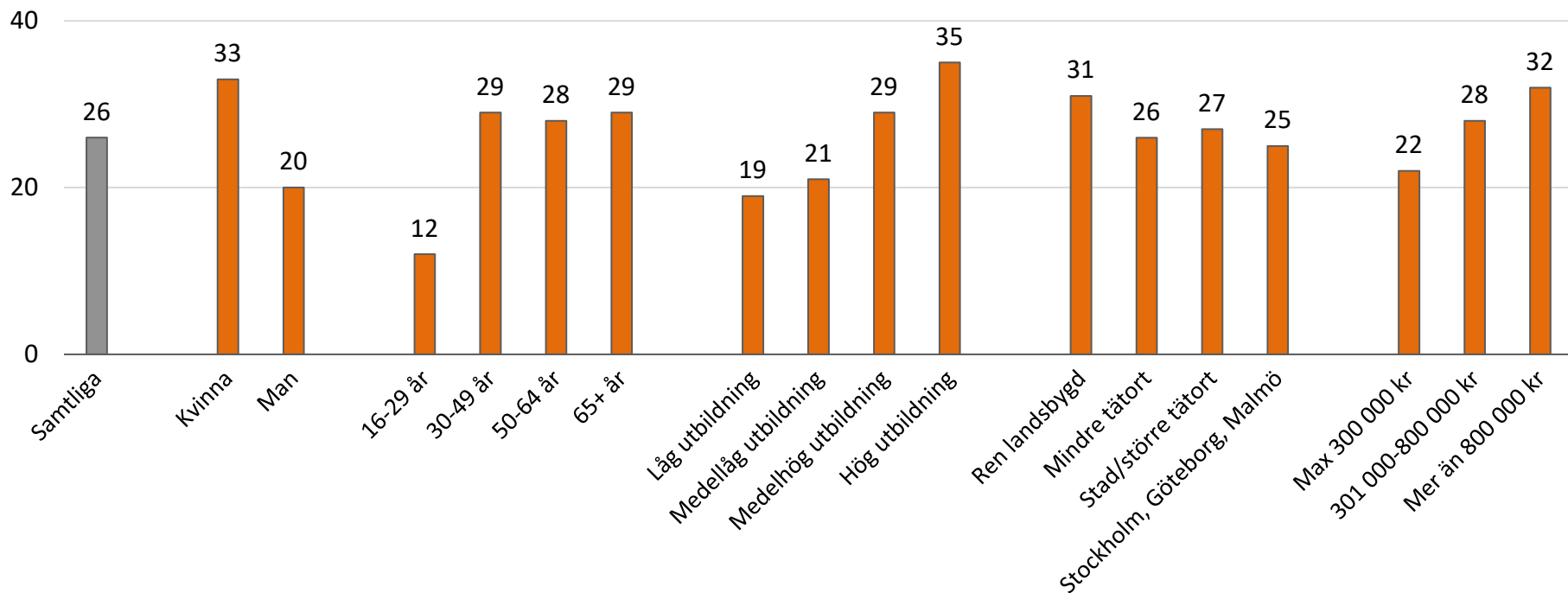
Skola/utbildning som viktig samhällsfråga

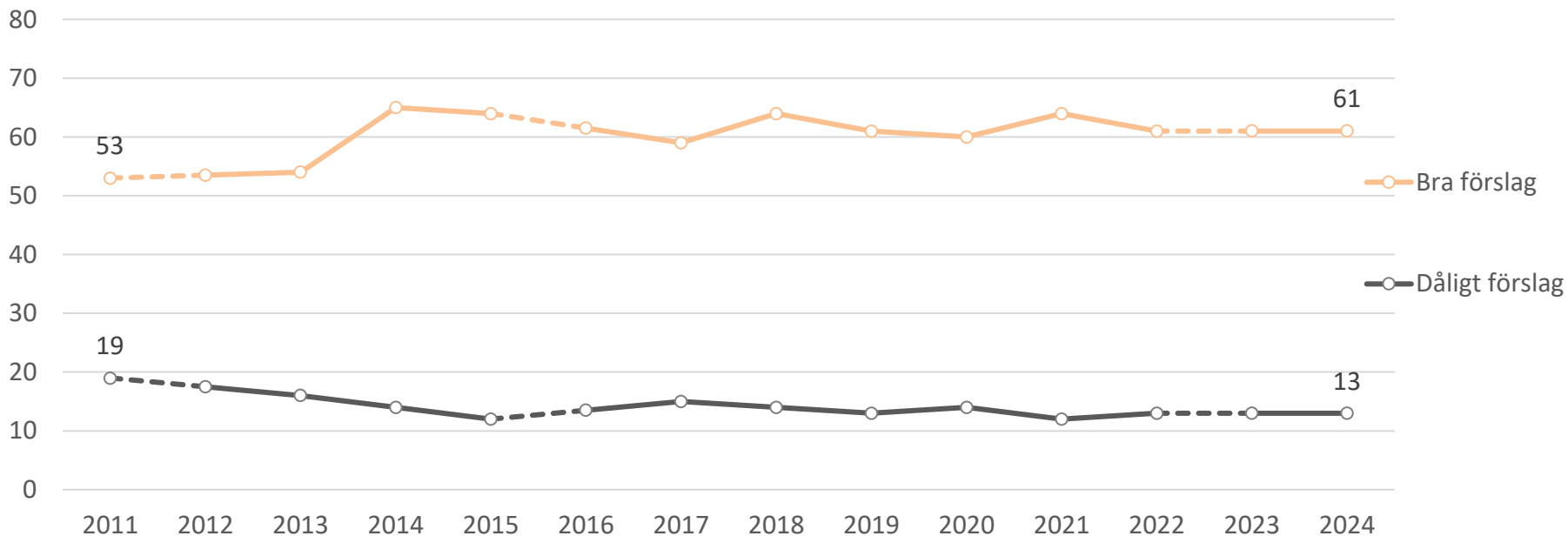
Andelen som angett skola/utbildning som viktig fråga 2024 (politiska grupper)

Andelen som angett skola/utbildning som viktig fråga 2024 (demografiska grupper)

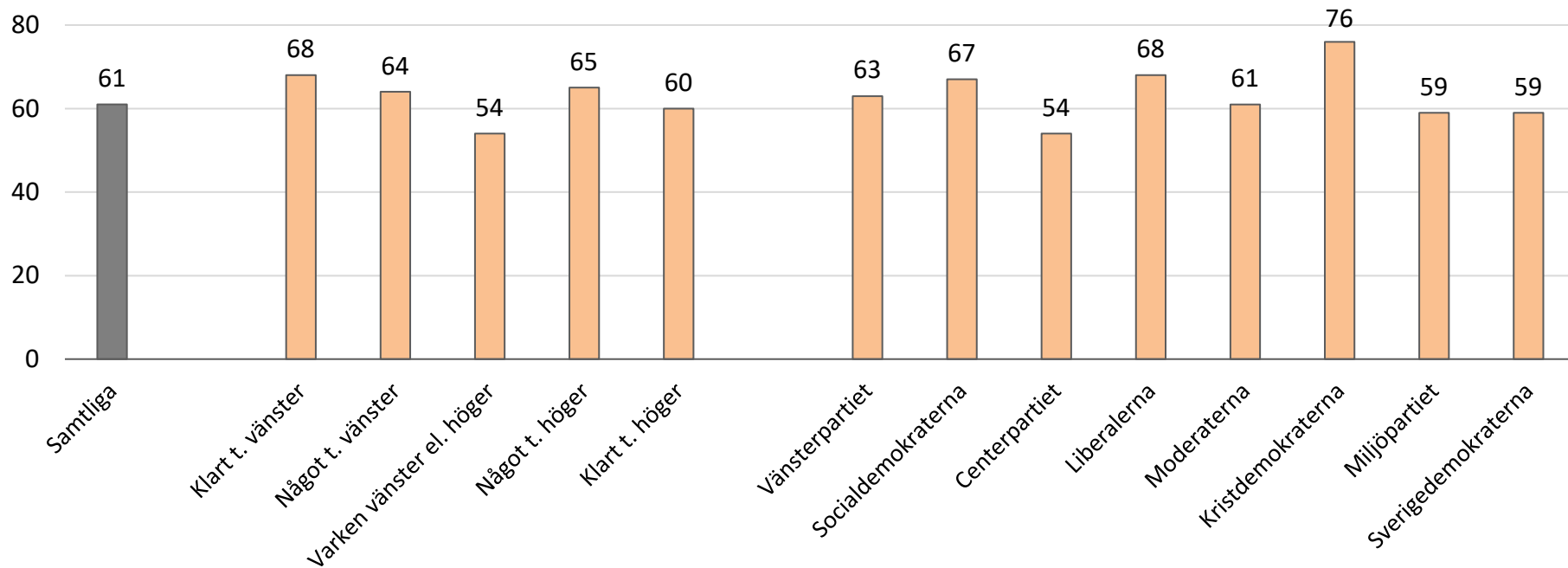

Andel som angett att det är ett bra respektive dåligt förslag att låta staten överta ansvaret för skolan 2011–2024

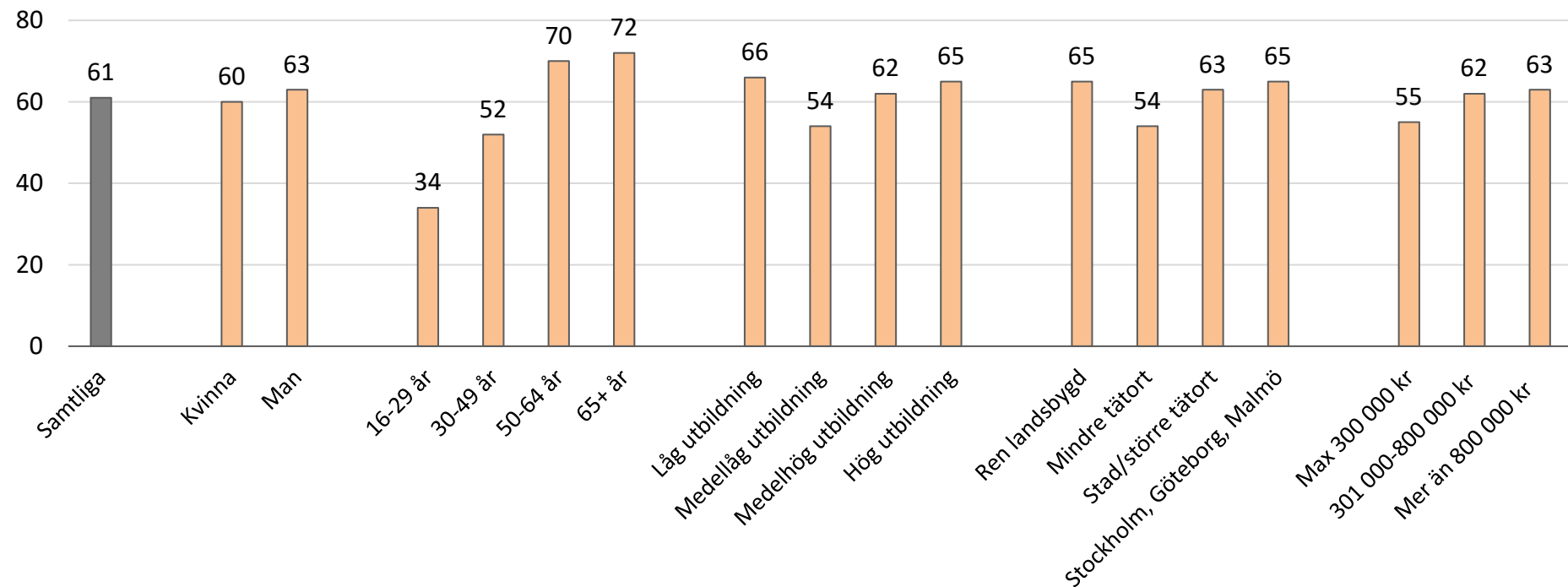

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2011, 2013, 2014, 2015, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 och 2024

Andelen som tycker det är ett bra förslag att låta staten överta ansvaret för skolan 2024 (politiska grupper)

Andelen som tycker det är ett bra förslag att låta staten överta ansvaret för skolan 2024 (demografiska faktorer)

Majoritet vill förstatliga skolan

- Sammanfattningsvis finns det ett **stort stöd hos befolkningen för att låta staten överta ansvaret för skolan från kommunerna**
- När vi delar in befolkningen i olika grupper baserat på demografiska faktorer ser vi att ålder har betydelse för synen på förslaget genom att yngre är mindre positiva än äldre
- Stödet för att förstatliga skolan är stort oavsett ideologisk orientering och partisyni även om det är något lägre hos de som varken orienterar sig till vänster eller höger och bland som sympatiserar med Centerpartiet

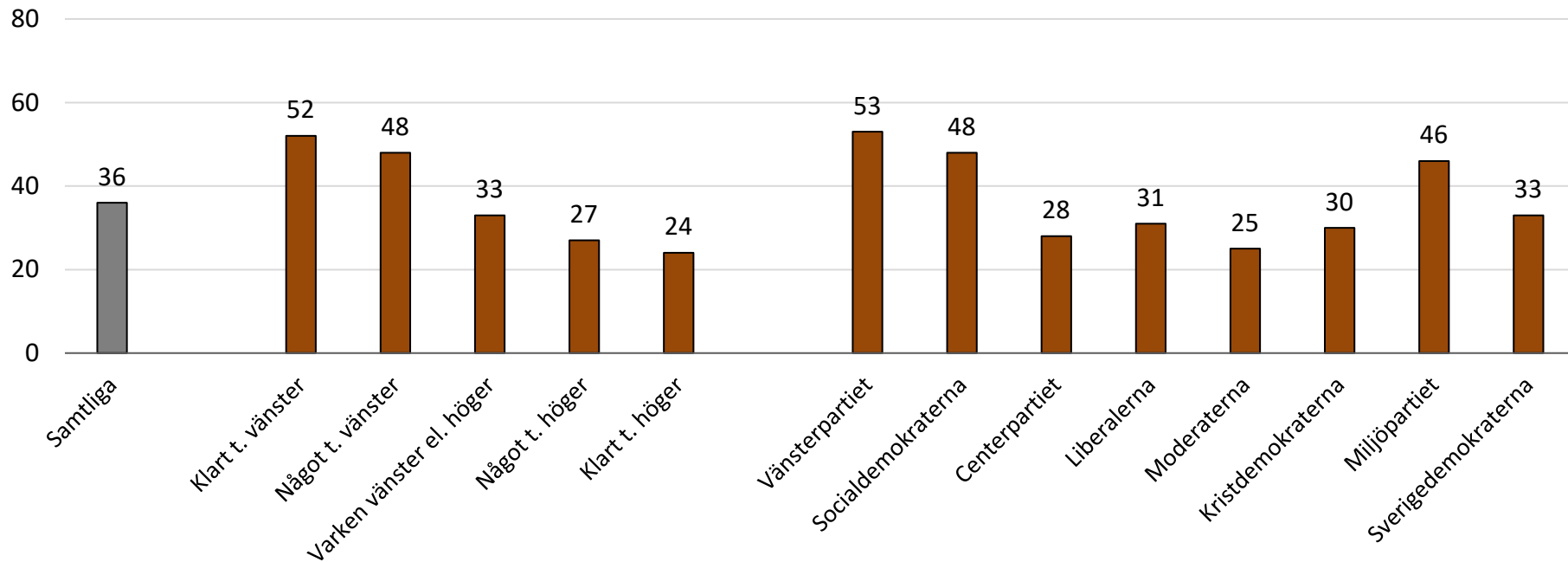
Synen på förslaget att begränsa det fria skolvalet

I den nationella SOM-undersökningen 2024 mäts synen på förslaget att begränsa det fria skolvalet för första gången

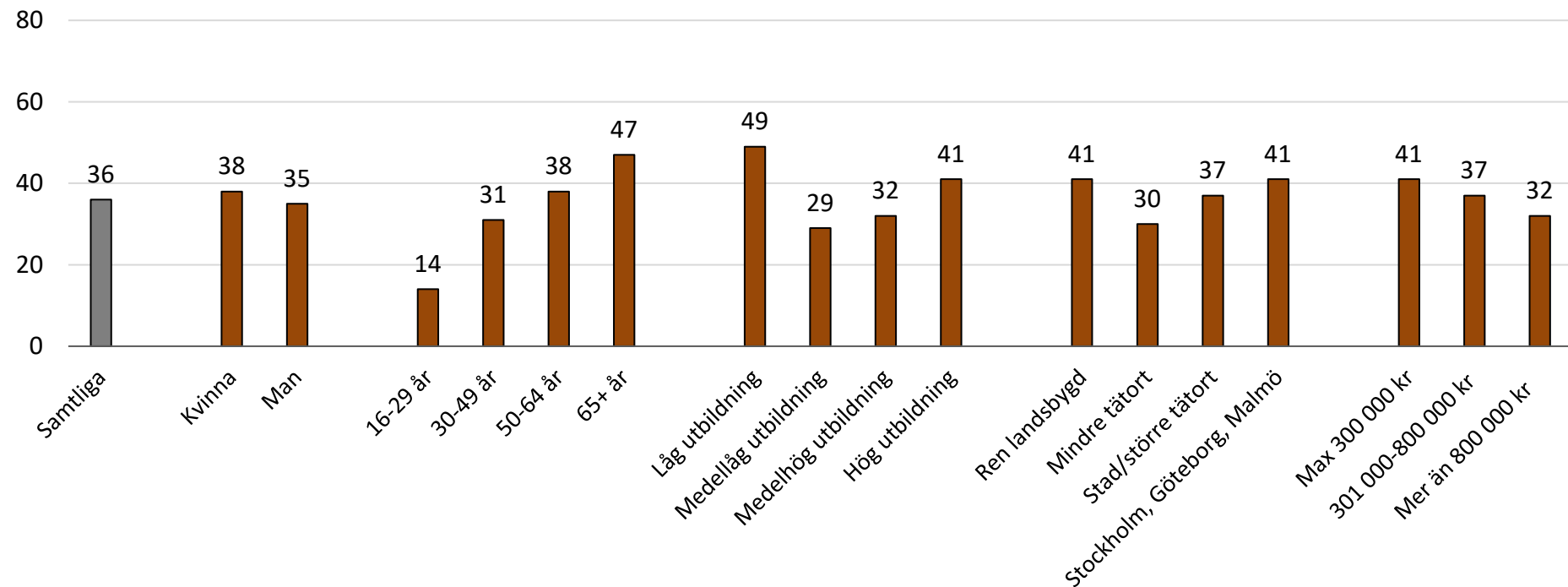
Syn på förslaget	Andel (procent)
Mycket bra	15
Ganska bra	21
Varken bra eller dåligt	33
Ganska dåligt	18
Mycket dåligt	13

Sammantaget finns det ett litet stöd för förslaget: 36 procent anger att det är ett bra förslag

Andelen som tycker det är ett bra förslag att begränsa det fria skolvalet 2024 (politiska grupper)

Andelen som tycker det är ett bra förslag att begränsa det fria skolvalet 2024 (demografiska faktorer)

Opinionen kluven kring skolvalet

- Sammanfattningsvis finns det ett **litet stöd hos befolkningen för förslaget att begränsa det fria skolvalet**
- När vi delar in befolkningen i olika grupper ser vi att det finns skillnader i synen på förslaget främst baserat på ålder, ideologi och partisympati
- De som själva nyligen valt skola är minst positiva till förslaget
- De som identifierar sig klart till vänster respektive något till vänster är mest positiva till förslaget
- De som sympatiserar med V och S är mest positiva till förslaget

Summering

- Svenska folket vill se en **statlig skola med fritt skolval**
- Men stödet för valfriheten är tydligt större bland väljare till höger
- Är det möjligt att förstatliga utan att begränsa valfriheten?
- Svenskarnas syn på skolreformerna fördjupas i SOM-institutets forskarantologi 2025

Tack för er uppmärksamhet!

maria.jarl@gu.se

0766-185896

Referenser

Blomqvist, P. (2024). Marknadsstyrning i den svenska skolan - varför och vilka blev effekterna? I Jarl, M. & Pierre, J. (red). *Skolan som politisk organisation*. Gleerups.

Holmlund, H., Sjögren, A., & Öckert, B. (2020). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. IFAU rapport 2020:7.

Jarl, M. & Rönnerberg, L. (2019). *Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum*. Liber.

Ringarp, J. (2011). *Professionens problematik. Lärarkårens kommunalisering och välfärdsstatens förvandling*. Makadam.

Skolverket (2024). *Enskilda huvudmän i grund- och gymnasieskolan*. Rapport 2024:4. Skolverket.